

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ

От проф. д.н. Мария Нейкова Кънева, член на научно жури за провеждане на процедура за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.6. Право, докторска програма: Теория на държавата и правото. Политически и правни учения, реализирана от Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Основание за изготвяне на настоящата рецензия е Заповед № 111 от 20.02.2026 г. на Ректора на Варненски Свободен Университет „Черноризец Храбър“ за провеждане на процедура за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Теория на държавата и правото“.

Конкурсната процедура се развива в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане, както и в съответствие с изискванията на вътрешната уредба на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“.

• Информация за дисертанта

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен от Наргиз Байрамовна Гахарманова. От представената в рамките на конкурсната процедура биография е видно, че кандидатката притежава висше юридическо образование, с последователно изграждан академичен и преподавателски профил. Нейното образование започва в Кентауския политехнически колеж в гр. Кентаау, където в периода 1991–1994 г. завършва специалност „Икономика и планиране в отраслите на народното стопанство“ и придобива квалификация „техник-икономист“. Впоследствие насочва професионалното си развитие към специалност „правото“, като през периода 1995–1999 г. завършва Международния казахско-турски университет „Х. А. Ясави“ с квалификация „юрист“, специалност „Правознание“. Образователният ѝ път продължава в същия университет, където в периода 2002–2004 г. придобива образователна и квалификационна степен „магистър“ по право.

Професионалният опит на кандидата е съсредоточен основно в сферата на висшето образование и академичната дейност. В периода

2000 г. – 2004 г. тя работи в Туркестанския филиал на Руско-Казахстанския съвременен хуманитарен университет, гр. Туркестан, на длъжност тютор (преподавател), като основните ѝ дейности включват преподаване на дисциплините „Теория на държавата и правото“, „Конституционно право на чуждестранните държави“ и „История на държавата и правото на чуждестранните държави“. В периода 01.09.2007 г. – 30.12.2007 г. заема длъжността преподавател в катедра „Юриспруденция и информатика“ в Шимкентския филиал на Казахстанско-Руския институт, гр. Шимкент, където води учебни занятия по „Теория на държавата и правото“, „Конституционно право на чуждестранните държави“ и „История на политическите и правните учения“. Най-продължителният и съдържателен етап от академичната ѝ кариера е свързан с Университет „Туран-Астана“, гр. Астана, където в периода 01.09.2011 г. – 23.05.2024 г. заема длъжността старши преподавател. В рамките на тази длъжност осъществява преподавателска дейност по дисциплините „Римско право“, „Екологично право“, „Дипломатическо и консулско право“ и „Право на международните договори“, което очертава ясно профила ѝ на университетски преподавател с подчертан интерес към фундаменталните и международно-правните аспекти на правната наука.

Представените данни очертават кандидата като професионалист със солидна академична подготовка, дългогодишен преподавателски опит във висшето образование и последователна специализация в областта на правото. Професионалният ѝ път показва устойчив ангажимент към преподаването на теоретични и специализирани правни дисциплини.

През 2021 г. е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Публичноправни науки“ на Юридическия факултет на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“.

Във връзка с разработването на дисертационния труд и с оглед осигуряване на публичност на получените в рамките на дисертационната разработка резултати и приноси, дисертантката е представила за отпечатване и е реализирала 5 (пет) научни публикации в нереферирани списания с научно рецензиране и 1 (една) научна публикация в издание реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни.

Впечатление прави, че пет от публикациите са в пряка връзка с разработвания дисертационен труд, а статията, която е публикувана в индексирано научно издание представя темата за „Регулаторните аспекти на етично и правно поведение в интернет пространството: философско-правен аспект“.

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докторанта Наргиз Байрамовна Гахарманова, на тема „Приложение на принципа за

разделение на властите в страните от Общността на независимите държави“, е разработен съобразно нормативно установените изисквания.

- **Актуалност и значимост на разработвания научен проблем**

Актуалността и значимостта на разработвания от докторанта научен проблем се обуславят от обстоятелството, че принципът на разделение на властите е основополагащ за конституционната държава, правовия ред и демократичната организация на публичната власт. В теорията на държавата и правото този принцип се възприема като базов механизъм за институционално ограничаване на властта, за недопускане на нейното концентриране в един държавен орган и за гарантиране на баланс, взаимно възпиране и контрол между законодателната, изпълнителната и съдебната власт. Именно поради това изследването на неговото приложение има съществена научна стойност.

Темата придобива особена значимост в контекста на страните от Общността на независимите държави, тъй като при тях е налице общо историко-правно наследство, съчетано с различни модели на конституционно развитие и различна степен на реално утвърждаване на принципите на демократичното управление. Това позволява научно да се анализира съотношението между нормативното закрепване на разделението на властите и неговото фактическо проявление в държавната практика. От тази гледна точка дисертационният труд има не само теоретично, но и сравнителноправно значение, тъй като дава възможност да се изведат общи закономерности, специфики и проблемни зони при функционирането на властите в държави с близък правно-исторически произход.

Научната обосновааност на темата се състои и в това, че тя засяга пряко въпроси за ефективността на конституционните механизми, независимостта на съдебната власт, границите на изпълнителната власт и ролята на парламентарния контрол. В този смисъл изследването е актуално, защото допринася за по-задълбочено разбиране на реалното действие на един от фундаменталните принципи на съвременното публично право и на неговото значение за стабилността на държавността и защитата на правата на гражданите.

Представеният дисертационен труд на тема „Приложение на принципа за разделение на властите в страните от Общността на независимите държави“ представлява цялостна научна разработка, посветена на значими аспекти на обществените отношения, възникващи в сферата при функционирането на властите в държави с близък правно-исторически произход.

Докторантката анализира последователно както теоретичните основи на държавната власт и необходимостта от нейното разделение, така и историческото формиране на теорията за разделението на властите, нейното конституционно закрепване и практическото ѝ проявление в страните от Общността на независимите държави. Изследването обхваща понятието за държавна и политическа власт, съдържанието и предназначението на държавната власт, аргументите в полза на разделянето ѝ на законодателна, изпълнителна и съдебна, както и историческата еволюция на доктрината в политико-правната мисъл. Наред с това докторантката разглежда възникването и развитието на законодателството относно утвърждаването на принципа в Република Казахстан, конституционното закрепване на принципа в страните от ОНД, взаимодействието между титулярите на държавната власт и въпросите на вертикалното разделение на властта чрез съчетаването на централизация и децентрализация на компетенциите.

Докторантката Наргиз Байрамовна Гахарманова аргументира разбирането, че същността на съвременния принцип за разделение на властите се изразява в обстоятелството, че той е насочен към обезпечаването от страна на държавните органи, носители на законодателната, изпълнителната и съдебната власт, на качествено, ефективно и стабилно изпълнение на основната роля на държавата, а именно – реализация на нейните вътрешни и външни задачи и функции с помощта на държавните механизми на действие.

В разработения дисертационен труд се поддържа разбирането, че разделението на властите не следва да се абсолютизира като пълно откъсване на властите една от друга, а следва да се разглежда в съвместимост с единството на държавната власт, което е особено отчетливо изведено при анализа на конституционния модел на Казахстан.

Научното изследване по темата на дисертационния труд е изградено върху ясно формулирана цел, конкретни изследователски задачи и методологически издържан подход, включващ документален, логически, правно-догматичен, критико-аналитичен, сравнително-правен и исторически метод. Именно това методологическо съчетание е позволило на докторантката да изследва не само общотеоретичната същност на държавната власт и необходимостта от нейното разделение, но и да проследи историческото развитие на теорията, законодателното ѝ закрепване и практическото ѝ приложение в страните от Общността на независимите държави. В този смисъл постигнатите резултати не са само описателни, а представляват научно обоснован опит за цялостно осмисляне на принципа на разделение на властите в един специфичен постсъветски конституционен и политико-правен контекст.

- **Обща характеристика и структура на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в обем от 186 стандартни страници, в структурно отношение съдържа уводна част (въведение), 3 (три) самостоятелни глави, заключение и библиографска справка на използвани източници.

Библиографията се състои от общо 140 източника, включващи монографични трудове, научни статии и нормативни актове. Впечатление прави както богатия набор от заглавия и източници, така и обособяването им, посочвайки ги последователно в самостоятелно обособени групи (според вида на източника).

Сред източниците на позоваване от дисертанта, могат да бъдат открити нормативни вътрешноправни и международноправни актове, както и научни и литературни източници.

Използваните методи при разработване на дисертационния труд са прецизно подбрани и правилно използвани. Методите на изследване взаимно се допълват, което позволява информацията да бъде многостранно оценена.

В рамките на дисертационния труд е разработен правен анализ на същността на съвременния принцип за разделение на властите.

Обърнато е внимание на различни по естество правни принципи при осъществяване на специфична дейност обезпечаване на ефективно, стабилно и правово упражняване на държавната власт.

Глава I от дисертационния труд, със заглавие „Същност и предназначение на държавната власт“ изпълнява ролята на фундаментална теоретична основа на целия труд. В нея докторантката поставя акцент върху понятието за държавна власт, върху съотношението между държавна и политическа власт, върху съдържанието, функциите и свойствата на държавната власт, както и върху необходимостта от разделянето ѝ на законодателна, изпълнителна и съдебна.

В правно и научно отношение първата глава е важна, защото авторката правилно не започва непосредствено с конституционните модели на страните от ОНД, а първо изяснява какво следва да се разбира Тя разглежда държавната власт като разновидност на социалната власт, институционализирана чрез държавноправните структури и осъществявана чрез държавните органи. Особено съществен момент е разграничението между политическа и държавна власт, като се подчертава, че всяка държавна власт е политическа, но не всяка политическа власт е държавна. Това е теоретично коректен подход, тъй като избягва често срещаното в общотеоретичните разработки смесване

между по-широкото понятие за политическо влияние и юридически организираната публична власт на държавата.

В глава I от дисертационния труд се аргументирана необходимостта от разделение на властите като условие за правова държава, за недопускане на концентрация на власт и за ефективно осъществяване на функциите на държавата. Докторантката правилно свързва принципа на разделение на властите с политическата свобода и с гаранциите за основните права. Същевременно тя не абсолютизира принципа, а подчертава съвместимостта между единството на държавната власт и нейното функционално разделение, като изрично извежда като пример чл. 3, ал. 4 от Конституцията на Казахстан. Това е правно издържан извод, защото съвременният конституционализъм действително не възприема разделения на властите като пълна изолация между органите, а като конституционно разпределение на компетентности при запазване на единството на държавната власт.

Глава II от дисертационния труд развива историко-доктринната линия на изследването. Тя е посветена на генезиса на идеята за разделение на властите, на нейното теоретично оформяне в политико-правната мисъл, на ролята ѝ като форма на организация на държавната власт и на формирането на законодателството по утвърждаването на този принцип в Република Казахстан. По този начин главата изпълнява междинна, но много важна функция: тя свързва общата теория на държавната власт от първата глава с конкретния конституционно-правен и сравнителен анализ който е във фокуса на внимание в третата глава на дисертационния труд.

При представянето на втора глава от дисертационния труд се демонстрира добра историческа ориентация и умение от страна на докторанта за свързване на правната доктрина с еволюцията на конституционните модели. Особено ценен е преходът от общата история на идеята към конкретната ѝ нормативна реализация в Казахстан. Тук проличава и сравнително-историческият усет на автора. Като критична бележка може да се отбележи, че историко-доктринният материал е обемен и на места описателността преобладава над аналитичното изследване и представяне на отделните концепции. Независимо от това, главата има съществена научна функция и е успешно вписана в общата логика на дисертационния труд.

Глава III от дисертационния труд представя същността на научното изследване и детайлната научна разработка, от гледна точка на темата на дисертационния труд и на заявената научна новост. Именно тук авторът преминава от теоретичното и историческото изясняване на принципа към неговото сравнително-правно изследване в рамките на държавите от

ОНД. Главата обхваща конституционното закрепване на принципа, взаимодействието между титулярите на държавната власт и въпросите на вертикалното разделение на властта чрез съчетаването на централизация и децентрализация на компетенциите.

Тази част от дисертационния труд заслужава най-висока оценка, защото именно тя материализира заявения сравнително-правен принос. Силна страна е, че докторантката тук разглежда държавите от ОНД като общо поле на анализ, без да губи от поглед спецификата на казахстанския модел. Това придава на труда научна самостоятелност. В същото време, се поставя акцент предимно върху конституционните текстове, институционалния дизайн и общата практика на държавните органи.

- **Характеристика на приносите в дисертационния труд**

Представеният дисертационен труд има високо практическо значение и принос, като се извършва комплексно и всестранно изследване на една от основните проблемни области на теорията на държавата и правото, като дава системна представа за правната природа, понятието, същността и съдържанието на държавната власт, за необходимостта от нейното функционално разделение и за взаимодействието между отделните власти чрез системата на съдържане и противотежест.

Наргиз Байрамовна Гахарманова проучва и представя принципа на разделение на властите като основен принцип на демократичната и правовата държава, както и се изясняват неговите роля и място в механизма на държавата и в практиката на изграждане и реформиране на съвременните държави.

Авторът проявява самостоятелно отношение към изследваната проблематика и умее да аргументира собствени тези. При разработване на дисертационния труд е използван богат научен апарат, а позоваването и цитирането на източници е точно и добросъвестно.

- **Оценка за автореферата**

Към дисертационния труд е изготвен и представен автореферат, който е с обем от 39 страници. В него са включени общата характеристика на разработката, структурата и съдържанието ѝ.

Представено е кратко изложение на дисертационния труд, като е акцентирано главно върху постигнатите резултати, направените изводи и заключения.

Общата ми оценка за автореферата е, че той представя конкретно с необходимата яснота основните моменти от дисертационния труд.

- **Препоръки**

Препоръчвам на дисертантката, с оглед значимостта и актуалността на разработената в рамките на дисертационния труд тема, в бъдеще допълнително да бъде разширен анализът на практическото действие на принципа за разделение на властите чрез по-широко включване на конкретна конституционна, съдебна и институционална практика на отделните държави от ОНД.

В настоящия вид трудът убедително изяснява теоретичната основа, историческото развитие и нормативното закрепване на принципа, но по-детайлното въвеждане на конкретни решения на конституционни юрисдикции, актове на висши държавни органи и примери за институционални конфликти или баланси между властите би засилило още повече доказателствената сила на направените изводи.

- **Заключение**

Предвид изпълнението на всички нормативно установени изисквания за разработване и защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно изискванията на ЗРАСРБ, и на Правилника за неговото прилагане, и с оглед на цялостната оценка на посочените по-горе приноси в представения дисертационен труд, **давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за присъждане на образователна и научна степен “доктор” на Наргиз Байрамовна Гахарманова в професионално направление 3.6. „Право”, докторска програма „Теория на държавата и правото. Политически и правни учения“.**

24.03.2026 г.

Рецензент:

Проф. д.н. Мария Нейкова